

Azərbaycanda Ombudsmanın ahılların və əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsinə dair tədbirləri

Ahılların hüquqlarının səmərəli təmin edilməsi məqsədilə səlahiyyətli dövlət qurumlarına təklif və tövsiyələrlə müraciətlər olunmuş, onların da bir qismi təmin edilmişdir.

Tənha ahılların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə onlar barədə statistik məlumatların toplanması, ixtisaslı sosial işçilərin hazırlanması, sosial məsələlər üzrə ixtisaslaşmış qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi, əhali arasında təbliğat işinin genişləndirilməsi, ahılların bilik və bacarıqlarından istifadə edilməsi, beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi ilə bağlı dövlət qurumlarına təkliflər göndərilmişdir.

"Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış" İnkişaf Konsepsiyasının 7.3-cü bəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə Müvəkkil və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən "Ahıl vətəndaşların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə dair 2016-2020-ci illər üzrə Dövlət Proqramı"nın layihəsi hazırlanmışdır.

Əmək qabiliyyətli insanların böyük bir hissəsinin əmək bazarında rəqabətə davam gətirməsini təmin etmək üçün onların UNESCO-nun "Təhsil - hamı üçün!" proqramına əsaslanan "Yaşlıların təhsili" proqramı vasitəsi ilə yeni ixtisaslara yiyələnmələri məqsəduyğundur. Bu baxımdan, "Yaşlıların təhsili haqqında" qanun layihəsi üzrə müzakirələrin bərpası və təkmilləşdirilərək, qəbul edilməsi zəruridir.

Müvəkkilin Ahılların Resurs Mərkəzinin üzvləri Uşaq və Gənclərin Sülh Şəbəkəsinin yeniyyətələri və gəncləri arasında sağlam həyat tərzi, İİV/QİÇS, narkomaniya və alkoqolizm əleyhinə təbliğat işi aparırlar.

Müşahidələr göstərir ki, dövlət himayəsinə götürülən ahıllar qohum, qonşu və dostlarından uzaqlaşaraq, yeni kollektivdə müəyyən qayda və rejimlə yaşamaq məcburiyyətində qaldıqları üçün, bəzən yeni şəraitə çox çətin uyğunlaşırlar. Odur ki, bu müəssisələrdə psixoloji xidmətin yaradılması məqsəduyğundur.

Müvəkkil və təsisatın əməkdaşları internat evlərində ahıl şəxslərin yaşayış şəraitini, problemlərini və onlara göstərilən tibbi xidmətin səviyyəsini, ahıllara qarşı rəftarı öyrənmək üçün baxışlar həyata keçirmiş, müşahidə olunan nöqsanlarla bağlı aidiyyəti mərkəzi qurumlara müraciətlər edilmiş, təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Ailələrdə pis rəftara məruz qalan ahıl və əlilliyi olan şəxslərin, həmçinin, əlilliyi olan şəxslərin onlara qulluq edəcək, əmək qabiliyyətli qohumlarının çətin şəraitdə yaşadığı nəzərə alınaraq, belə şəxslərin sosial xidmət müəssisələrinə yerləşdirilməsi məqsədilə mövcud qaydalara dəyişikliklər edilməsi vacibdir.

Mübahisəli məsələlərdə ailələrdə barışdırıcı missiyanı həyata keçirmək üçün ilkin mərhələdə bələdiyyələrin nəzəndə "ailələrə mənəvi dəstək" layihəsinin həyata keçirilməsi, bu məqsədlə könüllülük prinsipi ilə işləmək arzusunda olan ziyalı ahılların potensialından istifadə etmək lazımdır.

Ahıl qadın və kişilər üçün tibb xidmətlərinin və dərmanların qiymətlərinin əlçatan olması və tibbi sığorta məsələsinin həlli sürətləndirilməlidir.

Ahılların Resurs Mərkəzində Beynəlxalq Ahıllar Günü münasibətilə sentyabrın 15-dən oktyabrın 15-dək keçirilən "Ahıllar ayığının yekun toplantısı" keçirilmiş, ahıllar Azərbaycanın müxtəlif bölgələrinə, tarixi yerlərə, muzey və ziyarətqayalara səfərlər etmiş, teatr tamaşalarına baxmışlar. Aylıq çərçivəsində mərkəzin üzvləri "Sağlamlıq zonası" poliklinikası tərəfindən tibbi-diaqnostik müayinələrdən keçirilmiş, fizioterapiya və digər müalicələr almış, həmçinin, davamlı səyyar tibbi xidmət həyata keçirilmişdir.

Müvəkkilin fəaliyyəti dövründə ahılların əlilliyə qəbul edilməməsi, onların ailəyə, icmalara, cəmiyyətə verdiyi mühüm töhfələrin etiraf edilməsi, həvəsləndirilməsi və dəstəklənməsinin vacibliyi nəzərə alınaraq, siyasi-iqtisadi, sosial-mədəni həyatda və həyatı boyu təhsildə iştirakını təşviq edən broşür və lifletlər nəşr edilmiş, eyni zamanda, hazırlanmaqda olan "Ahılların hüquqları üzrə bələdçi" adlı kitabda sağlam yaşlanmaya, ömür boyu təhsilə və ahılların hüquqi statusuna dair məsələlər öz əksini tapmışdır.

Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı məsələlər diqqət mərkəzində olmuş, milli qanunvericilik bazasının əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının təmini baxımından təkmilləşdirilməsi və onların problemlərinin mümkün qədər həlli istiqamətində müxtəlif tədbirlər görülmüşdür.

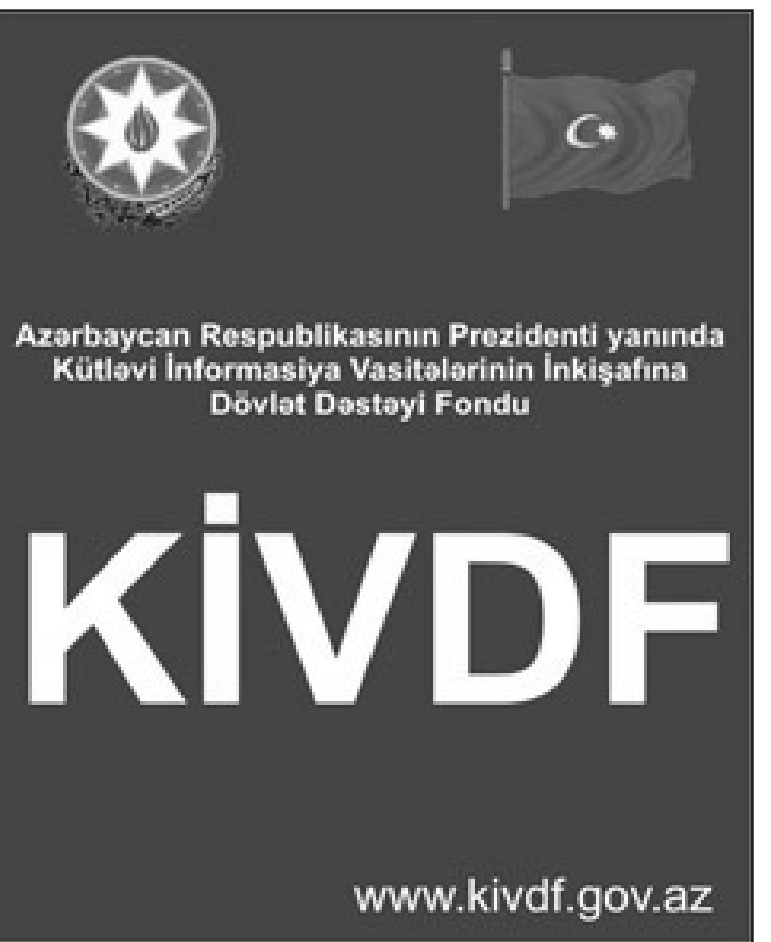
Müraciətlərə əsasən, TSEKlər tərəfindən 18 yaşadək uşaqlarda sağlamlıq imkanları məhdudluğun müəyyən olunmasına, 18 yaşdan yuxarı şəxslərə isə,

əlillik dərəcəsinin təyin edilməsinə köməklik göstərilməsi məqsədilə, aidiyyəti üzrə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə (ƏƏSMN) sorğular göndərilmiş, müvafiq yoxlama tapşırıqları verilmiş və bir çox hallarda, pozulmuş hüquqlar bərpa edilmişdir. Bununla yanaşı, bir sıra şəxslərin sanatoriya-kurort müalicəsi, protez-ortopediya məmulatları və reabilitasiya vasitələri ilə təmin edilməsi sahəsində də zəruri işlər görülmüşdür.

Azərbaycan Respublikasının 2008-cı il 2 oktyabr tarixli Qanunu ilə ratifikasiya edilmiş BMT-nin "Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında" 2006-cı il 13 dekabr tarixli Konvensiyasından irəli gələn öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi və milli qanunvericiliyin ölkəmizin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi istiqamətində təkliflər hazırlanmışdır.

Əvvəlki illik məruzələrdə də, qeyd edildiyi kimi, Müvəkkil 2011-ci ildə BMT-nin "Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında" Konvensiyasının 33.2-ci maddəsinə əsasən, yaradılması nəzərdə tutulan müstəqil monitorinq mexanizminin funksiyalarını yerinə yetirən milli insan hüquqları təsisatı qismində müəyyən olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının rəhbərinin 2011-ci il 14 may tarixli, 2/387 sayılı məktubu ilə göstərilən funksiyaların həyata keçirilməsi üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi Müvəkkilə tövsiyə edilmişdir. Xarici ölkə Ombudsmanlarının bu sahədə təcrübələri göstərir ki, həmin funksiya, əsasən, Paris Prinsiplərinə uyğun fəaliyyət göstərən milli insan hüquqları təsisatlarına həvalə edilir və səmərəli fəaliyyət göstərilməsi üçün müvafiq qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi yolu ilə təsisata əlavə səlahiyyətlər verilir, təsisatda yeni struktur bölmənin yaradılması, maliyyə və kadr resurslarının artırılması da həyata keçirilir. Bu məqsədlə, Müvəkkil Konstitusiyaya Qanununa müvafiq əlavə və dəyişikliklər olunmasını təklif etmişdir.

"Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun "Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsinə dair Milli Fəaliyyət Proqramı"nın, "Azərbaycan Respublikasında əhali sakinliyi və demoqrafik inkişaf sahəsində Dövlət Proqramı"nın layihələri ilə bağlı müvafiq rəy və təkliflər hazırlanaraq, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə təqdim edilmişdir.

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığın artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

Müvəkkil əvvəlki illik məruzələrində əlilliyin və uşaqların sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun müəyyən olunması meyarlarının, tibbi-sosial və reabilitasiya sahəsində normativ-hüquqi bazasının və göstərilən xidmət səviyyəsinin müasir tələblərə uyğun təşkilini, Səhiyyə Nazirliyinin müalicə-proflaktika müəssisələrindəki həkim-məsləhət komissiyalarının, ƏƏSMN-in tibbi-sosial ekspert komissiyalarının işində ciddi dönüşün yaradılmasını, şəffaflığın təmin edilməsini və bu sahənin işinin beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılmasını təklif etmişdir. Əlilliyin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun müəyyən edilməsinin də gələcəkdə "ASAN Xidmət" mərkəzlərinə həvalə edilməsi məqsəduyğundur.

Müvəkkilin müvafiq sahə ilə bağlı bir sıra təklifləri 2015-ci ilə öz həllini tapmışdır.

Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən tibbi arayışların verilməsi işinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə "Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına göndəriş" in elektron registri yaradılmış və artıq 2015-ci il 1 yanvar tarixindən müvafiq tibbi arayışın səhiyyə müəssisələrində "Vətəndaşların Elektron Sağlamlıq Kart Sistemi"dən (VESKS) çap edilərək, vətəndaşlara verilməsinin tətbiqinə başlanılmışdır. Ölkə Prezidenti-

nin müvafiq Fərmanına əsasən, ƏƏSMN yanında Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Xidməti yaradılmış və onun Əsasnaməsi təsdiq edilmişdir.

Ölkə Prezidentinin "Əlilliyin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun qiymətləndirilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2015-ci il 14 sentyabr tarixli 595 nömrəli Fərmanına əsasən ölkə vətəndaşlarının əlilliyinin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun qiymətləndirilməsi sahəsində şəffaflığın artırılması və müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqinin genişləndirilməsi, əhaliyə göstərilən tibbi-sosial ekspertiza və reabilitasiya xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədi ilə ƏƏSMN-in Mərkəzləşdirilmiş İnformasiya Sistemində Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Alt Sistemi yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2015-ci il 30 dekabr tarixli, 413 nömrəli qərarı ilə "Əlilliyin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun müəyyən olunması meyarlarına dair Əsasnamə" və 2016-cı il 5 fevral tarixli, 36 nömrəli qərarı ilə "Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyaları haqqında Əsasnamə" təsdiq edilmişdir.

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru